

एका काल्पनिक जीएसटी अधिकाऱ्याचे मनोगत

एडवोकेट किशोर लुल्ला

गेली सुमारे पंचवीस वर्षे मी विक्रीकर खात्यात नोकरी करीत आहेइन्स्पेक्टर पासून विक्रीकर .

माझ्या परीने अत्यंत प्रामाणिकपणे दिलेली .उपायुक्त पर्यंत सर्व पदे मी सांभाळलीजबाबदारी निभावण्याचा मी सतत प्रयत्न करीत असतोया कारकिर्दीमध्ये कित्येक लहान मोठे व्यापारी ., छोटे मोठे वकील यांचा सतत संपर्क येत असतोकाही खूप .काहींशी अनेक वेळा तात्पुरते वाद देखील झाले . अनेक .कित्येकांना मार्गदर्शन करावयाची संधी मिळाली .चांगले मित्र बनले जण माझ्या गुरुस्थानी देखील आहेत.तसेच माझे सहकारी देखील याच पद्धतीचे आहेत . एकंदरीत माझे आयुष्य उत्तम पद्धतीने सुरू आहे.माझ्या नोकरीचा मी आनंद उपभोगीत आहे .

प्रत्येकावर झालेल्या न्याय अन्याया बाबत खूप काही बोलण्यासारखे आहेतयाचा उल्लेख .

अनेकांच्याबोलण्यातून, लिखाणामधून येतच असतोपरंतु मला सर्वात जास्त खटकलेल्या एका बाबीचा . मात्र या निमित्ताने आवर्जून उल्लेख करावा आणि माझे मनोगत व्यक्त करावे या इच्छेपोटी नवीन व्यापारी वर्षाच्या निमित्ताने मी हे लिखाण करीत आहेयाची दखल सरकार घेईल अशी माफक अपेक्षा . देखील व्यक्त करतो.

माहिती अधिकार कायद्या अंतर्गत ज्याप्रमाणे माहिती देण्याकरता प्रत्येक अधिकाऱ्यावर मुदतीचे बंधन घातलेले आहे आणि त्यामुळे सर्वांचा असा अनुभव आहे की माहिती अधिकारांतर्गत अर्ज आल्यानंतर संबंधित व्यक्तीस साधारणपणे ३० दिवसात उत्तर दिले जाते ३० याचा अर्थ असा आहे की . दिवसात उत्तर द्यायचे असेल तर आमच्या खात्यातील कोणत्याही अधिकाऱ्याला कोणतेही ६० किंवा याचे कारण म्हणजे तेथे वेळेचे बंधन आहे आणि .कारण नसते आणि मुदतीत पूर्तता केलीच जाते प्रसंगी रुपये पंचवीस हजार पर्यंत दंडाची तरतूद देखील केलेली आहेअशाच तरतुदी वस्तू आणि सेवा . कारण अशा तरतुदी न करून .कायद्या अंतर्गत असल्या पाहिजेत असे माझे प्रामाणिक मत आहे नोंदीत व्यापाऱ्यांवर विनाकारण खूप मोठ्या प्रमाणात अन्याय होत असतो आणि कित्येक वेळा त्यांचे तसे .लाखो रुपयांचे नुकसान झालेले देखील मी पाहिलेले आहेच आम्हाला स्टाफ कमी आहे, वरतून खुलासा केला गेलेला नाही, आम्हाला असे सांगितले गेले आहे, पोर्टलवर तशी सोय नाही, त्या अधिकाऱ्याकडे जावा, सध्या मी किंवा तो रजेवर आहे अशी कारणे सांगायची माझ्यासारख्याला संधी मिळतेसर्वात महत्वाचे म्हणजे याचा भंग केल्यास किमान . रकमेच्या दंडाची तरतूद असलीच पाहिजे आणि ती पगारातून कापून घेतली पाहिजेमला माहित आहे असा उल्लेख जरी केला तरी माझ्या सर्व .सहकार्यांना राग येतो त्या बाबतीत मला असे म्हणायचे आहे की जर व्यापाऱ्याची कोणतीही चूक झाली किंवा विहित मुदतीत पूर्तता केली नाही तर त्याला लेट फी, १८व्याज %, २४व्याज आणि % अनेक प्रकारचे दंड अशा जर तरतुदी आहेत, तर मग माझ्यासारख्या कडून जर काही चुका झाल्या किंवा मुदतीत कामे झाले नाहीत तर माझ्या पगारातून व्यापाऱ्यां इतके नाही परंतु किमान काही

दंडाची रक्कम कापून घेतली तर त्यासाठी राग यायचे कारणच काय? अगदी येथे अन्याय झाला आहे असे वाटत असेल तर अपिलाची तरतूद देखील करता येईल ज्यावेळी माझ्या पगारातून दहा रुपये जरी कापले जात असल्याचा मला प्रचंड राग येतो, त्याचवेळी कारण नसताना ज्यावेळी व्यापाऱ्यांकडून लेट फी, व्याज आणि दंडापोटी लाखो रुपये वसूल केले जातात त्यावेळी त्याची काय हालत होत असेल याची जाणीव असणे अत्यंत गरजेचे आहेकरदाता आणि शासकीय अधिकारी ही जर एकाच रथाची दोन उदाहरणादाखल काही अपेक्षित तरतुदींचा मी चाके आहेत तर दोन्हीकडे धोरण समसमानच पाहिजे .येथे उल्लेख करीत आहे

१) नवीन नोंदणी दाखला किती दिवसात दिला गेलाच पाहिजे, कोणत्या प्रकारच्या शंका उपस्थित करता येतील, कोणत्या प्रकारच्या शंका उपस्थित करता कामा नयेत या संबंधात अतिशय स्पष्ट तरतुदी कायद्यामध्ये केल्या गेल्या पाहिजेत. नोंदणी दाखला मुदतीत न मिळाल्यामुळे एखाद्या व्यापाऱ्याचे लाखो रुपयाचे नुकसान होऊ शकते ही बाब सरकारने मनावर घेतली पाहिजे.

२) विवरणपत्रके न भरल्यामुळे नोंदीत व्यापाऱ्याचा नोंदणी दाखला रद्द केला जातो. त्यानंतर रिवोकेशन किंवा रिस्टोवेशनची तरतूद केलेली आहे. परंतु यासाठी देखील ठराविक मुदतीची तरतूद असली पाहिजे. तसेच एक पेक्षा अधिक वेळा ही संधी देण्यास कोणतीही हरकत असण्याचे कारण नाही. सध्या भारतामध्ये अनेक प्रकरणे अशी आहेत की ज्यांचे रद्द झालेले नोंदणी दाखले नव्याने कित्येक महिने न मिळाल्यामुळे, त्यांना व्यापार धंदा करता येत नसल्यामुळे त्यांचे खूप नुकसान होत आहे. याबाबतीत नोडल ऑफिसर पासून सर्व टप्पे ओलांडत वित्तमंत्र्यांपर्यंत तक्रारी केलेल्याची परंतु त्याला सहा महिने ते आठ महिने न्याय न मिळाल्याची देखील उदाहरणे मी स्वतः पाहिलेली आहेत. याचा मी एखाद्यावर कारण नसताना घोर अन्याय करणे असा उल्लेख करेन.

३) अनेक प्रकारच्या नोटिसा, निर्धारणा, ऑडिट, अपिले यांच्या नोटीसा काढल्यानंतर जर आम्हाला वाटले तर आम्ही एखाद्या केसमध्ये महिन्या दोन महिन्यांत निकाल देऊन टाकतो. परंतु कोणत्याही कारणाने जर आम्हाला ती केस लगेच पूर्ण करायची नसेल तर आम्ही एक एक वर्ष त्या केसेस पूर्ण करत नाही. याबाबतीत देखील कायद्यात तरतुदी असणे अत्यंत गरजेचे आहे. एखाद्या छोट्या कामासाठी देखील वकिलांना जर दहा हेलपाटे घालावे लागत असतील तर याला राष्ट्रीय नुकसान समजले गेले पाहिजे.

४) आज एखाद्या व्यापारी अगर उद्योजकाच्या कामाच्या ठिकाणी गेले किंवा एखाद्या वकिलाच्या कार्यालयात गेले तर आलेल्याचे काम लगेच कसे संपवता येईल याकडे त्यांचा कल असतो. संबंधित व्यापाऱ्याने अगर अकाउंटंट नाही परत परत येऊ नये याकडे त्यांचे कटाक्षाने लक्ष असते. ही भावना आम्हाला निर्माण करण्यासाठी सतत चर्चासत्रे घेतली गेली पाहिजेत. ती ऐच्छिक असू नयेत. त्यासाठी कायद्यामध्ये देखील तरतूद केली पाहिजे.

५) व्यवस्थापनाच्या दृष्टिकोनातून आणि प्रत्येक अधिकारी आणि कर्मचारी यांच्याकडून दिलेल्या वेळेत जास्तीत जास्त कामे झाली पाहिजेत. या दृष्टीने वरिष्ठ अधिकाऱ्यांकडून जातीने लक्ष दिले पाहिजे. वेळोवेळी पाहणी केली पाहिजे आणि त्या दृष्टीने पावले उचलली जाणे आवश्यक आहे.

या पाच उदाहरणावरून आपल्या सर्व शासकीय अधिकारी व कर्मचाऱ्यांना अशा प्रकारची अनेक उदाहरणे डोळ्यापुढे येतील. त्यामुळे आणखीन जास्त उदाहरणे देण्याची गरज नाही. थोडक्यात म्हणजे

या लेखामागील मतितार्थ असा आहे की न्याय किंवा अन्याय हा दोन्ही बाजूने सारखाच असावा. आता जे एका बाजूने पक्षपाती धोरण चालले आहे ते बंद झाले पाहिजे.